

Pop-up Adventure Play Kurucusu ve Oyun Savunucusu Suzanna Law ile İstanbul'da Oyun ve Oyun Alanları Üzerine

"Oynanabilir bir kent" vizyonu ile İstanbul'da uygulamaya konan "HOP Seyyar Oyun Parkları" projesi gösteriyor ki belediye ve oyun savunucuları, oyun ve oyun alanlarına dair köklü bir değişim başlattı. Şimdi ise üçüncü bir aktöre ihtiyaç var. Kalıcı bir değişimin sağlanması için üçüncü aktör olarak kamuyu bu dönüşüme nasıl dâhil edebiliriz? Oyun savunucusu Suzanna Law bu soruyu, toplumun oyuna olan bakışının değiştirilmesi gerektiği vurgusuyla yanıtlıyor.

Röportaj: Elif Doğan • Çeviri: Elanur Aksakal

Fotoğraf Pınar Cediközer

Kuruluşunuz Pop-up Adventure Play ve sizin neler yaptığınızla ilgili bizi bilgilendirebilir misiniz? Sonrasında, bahsedilenleri İstanbul'da yapılanlarla ilişkilendirebiliriz.

Ben Suzanna Law, yakın zaman doktoramı tamamladım ve doktor unvanı aldım. İngiltere ve Amerika merkezli Pop-up Adventure Play kuruluşumuzun ortaklarından biriyim. Kuruluşumuz diyoruz, çünkü iki kişiyi kastediyorum; ben ve arkadaşım Morgan. Morgan Amerika merkezli çalışırken ben Manchester merkezli çalışıyorum. Bu sene birlikte çalışmamızın on birinci yılını tamamlıyoruz ve kâr amacı gütmeyen, çocukların oyuna erişimlerini garanti altına almayı öncelik edinen ve küçük yardım kuruluşu olan Pop-up Adventure Play'i kurduk. Bu iş genelde yetişkinlerle iletişim gerektiren seminer, konuşma ve danışmanlık organizasyonlarını içeriyor. Ayrıca, başka etkinlikleri de desteklemek adına "Pop-up Adventure Playgrounds" dediğimiz "Seyyar Macera Oyun Alanları" programına sahibiz.

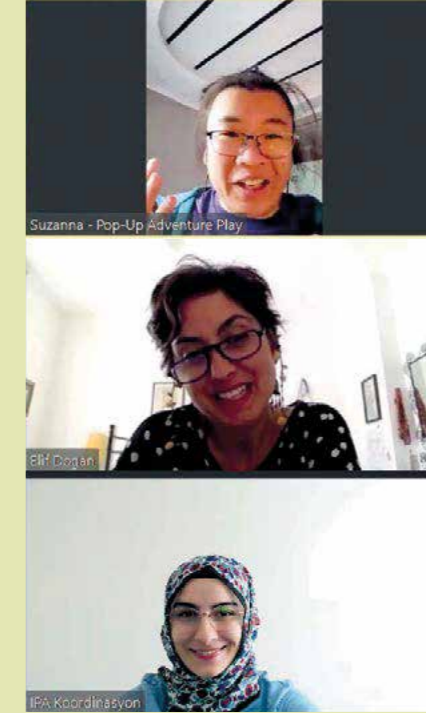
"Seyyar Macera Oyun Alanları"nı biraz açabilir misiniz?

Tabii. Bunlar, çocukların karton kutu, kumaş, ip, kova gibi çok basit materyallerle oynayabileceği geçici oyun alanlarıdır. Materyaller çocukların istediği şekilde değiştirebileceği, kullanabileceği, işleyebileceği formatta açık uçlu oyun nesnelere; biz bunlara "serbest parçalar (loose parts)"¹ diyoruz. Dünyada çok fazla "Hayır!" olduğunu gördüğümüz için çocuklara daha fazla fırsat verebileceğimiz ve "Evet!" diyebileceğimiz bu materyalleri sunuyoruz.

Anladığımız kadarıyla İngiltere ve Amerika dışında da faaliyet gösteriyorsunuz.

Evet; biz bu seyyar macera oyun alanları programını merkezi ve yerel yönetimler iş birliğiyle 30 farklı ülkede yürütüyoruz. İnsanları bireysel olarak desteklemek dışında birbirleriyle iletişime geçmeleri için de ilerlemeler kaydettik. Bu doğrultuda, pandemi dolayısıyla seyahat kısıtı olduğundan Zoom üzerinden bir konferans düzenledik ve buna "Campference" dedik; nitekim düzenlediğimiz ilk konferansta hep birlikte kamp yapmıştık, bu sebeple yine "Campference" dedik. Sanal kampımız harikaydı, çünkü 20 farklı ülkeden, 6 farklı dilde tercümanla, 117 kişinin katıldığı

dünyaya açılan çok heyecan verici bir konferans oldu. Bizim temel amacımız çocukları destekleyen insanlara destek olmak, öyle ki sahadayken bazen çocuklarla biz kendimiz oynuyoruz. Bugün de İstanbul'da İBB'nin düzenlediği seyyar oyun parklarını ziyaret edip nelere destek olabileceğimi göreceğim.

Ekonomik olarak avantajlı mahallelerdeki yetişkinlere oyunun basit olması gerektiğini söylemek bazen çok zor oluyor. Peki dezavantajlı mahallelerdeki yetişkinlerin oyun tutumlarını nasıl görüyorsunuz, değerlendirir misiniz?

Yetişkinlerde ya da genel olarak toplumun kendisinde, "Bir insanın parası yoksa hiçbir şeyi yoktur" gibi bir kanı olduğunu söylemek istiyorum. Fakat benim yaklaşımım, çok fazla parası olmayan insanların aslında hayattaki basit şeyleri diğerlerinden daha iyi anladığı yönünde. Oyun kuruculuğuna başladığım senelerde zengin yerlerdeki oyun yoksunluğunun fakir yerlere göre çok daha belirgin olduğunu çabucak keşfettim. Zengin olunca her şeyin yapılacağı zannediliyor, ama bu koşullarda yetişen çocukların günlük hayatları çok daha yoğun biçimde programlanır. Ekonomik olarak daha az istikrarlı yerlerde çocukların yoğunlaştırılmış günlük programları yoktur, evler nispeten daha küçüktür, çocuk sayısı daha fazladır ve oyun oynama eğilimleri daha yüksektir.

Ekonomik olarak daha avantajlı gruplardaki yetişkinler, çocuklarının hayatlarını düzenlemeleri ve hiçbir anlarını boşa geçirmemeleri gerektiğini düşünmek zorunda bırakılıyor diyebilir miyiz?

Ebeveynler çocuklarını kendi başlarına bıraktığında toplum çocuklarının yanlarında olmadıklarını, kötü ebeveynler olduklarını söyleyebiliyor, bu da ebeveynlerin kendilerini kötü hissetmelerine neden oluyor. Fakat 'iyi niyetli ihmal (benign neglect)'², yani biraz göz ardı etmek bazen gereklidir. Eğer çocukların temelde çok önemli olan beslenme, uyku, güvenlik ve sevgi gibi ihtiyaçları karşılanıyorsa neden oyun oynamasınlar? Oyun ancak temel yaşam ihtiyaçlarından sonra gerçekleşebilir.

Birçok yetişkin oyun nasıl oynanır bilmiyor. Oyun oynamak öğrenilebilir bir şey midir?

Oyun öğrenilen ama aynı zamanda öğrenilemeyen de bir şey. İBB'de gerçekleştirdiğimiz "Oyun Kuruculuk Eğitimi" sırasında, konuştuğum herkese "Küçükken ne oynardınız?" sorusunu sordum ve kafası karışmış bir sürü eller, yüzler vardı, çünkü soruma nasıl cevap vereceklerini bilmiyorlardı. Nitekim oyuna dönük düşüncelerimiz çocukların sürekli güldüğü, eğlendiği, herkesin mutlu olup etrafta koşturduğu aktivitelerden ibaret. Ama gerçek öyle değil, oyun çok basit ve beklenmedik zamanlarda da gerçekleşebilir. Örneğin, İstanbul'da trafik sıkışıklığı içinde arka koltukta oturan çocuğun sessizce bir şeyler yaptığını görebilirsiniz, onları eğlendirmenize ihtiyaçları olmadığı gibi küçük şeyler yapmaktan da mutlu olurlar. Oyunun her zaman belirgin ve kocaman bir şey olmadığı çoğu kez unutuluyor. Bu da muhtemelen çok sık oyun oynamadığımızdan ve oyunun nasıl hissettirdiğini bilmememizden kaynaklanıyor. Ben ve Morgan'ın yaptığı şeylerden biri de yetişkinleri oyun oynamaları yönünde teşvik ederek, hissettirerek oyunun savunuculuğunu yapmak. Biz yetişkinler zamanımızın çoğunu çalışmakla geçiriyoruz ve izinli olduğumuz gün ne yapacağımızı şaşırıyor, kaybolmuş hissediyoruz; çünkü çalışma saati yok, kural yok, kimse ne yapacağımızı söylemiyor. Unuttuğumuz bir şey var ki biz çocuklara her an, neyi nasıl ve nerede yapmaları gerektiğini söylüyor, onları kısıtlıyoruz.

Toplumsal yargılar ve yerleşmiş kanıları kenara bırakmalı, aşamalı biçimde değişime uzanmalıyız.

İstanbul gibi şehirlerde ideal oyun alanlarını nasıl tanımlarsınız?

Bence kentlerde oyun alanları bulmak çok mümkün. İstanbul gibi bir yerde çok fazla kedi olduğunu, onlara evler yaptığımızı, gıda ve su dışında sevgi ihtiyaçlarını da çok güzel biçimde karşıladığımızı gördüm. Bence daha iyisini çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için de yapabiliriz. Medyada çok yer aldığı için, yetişkinler güvenlik kaygılarıyla çocuklarının dışarı çıkmasına pek izin vermiyor. Ancak savunuculuğunu yapıp güvenli alanlar yaratarak bunu aşabilir, çocukların güvende hissetmelerini, böylelikle istedikleri gibi oynamalarını, istediği her şeyi özgürce yapabilmelerini sağlayabiliriz.

Oyuna dönük düşüncelerimiz çocukların sürekli güldüğü, eğlendiği, herkesin mutlu olup etrafta koşturduğu aktivitelerden ibaret. Ama gerçek öyle değil; oyun çok basit ve beklenmedik zamanlarda da gerçekleşebilir.

Temel problemler, muhtemelen biz yetişkinlerin oyunu oyun parklarıyla ilişkilendirmesi, parkları salıncak, kaydırak gibi oyuncaklarla tasarlayıp çocukların orada oynaması gerektiğine de yine bizlerin karar vermesinden kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Tipik oyun parkları salıncak, kaydırak, tırmanma oyuncaklarından oluşuyor. Asıl sorun çocukların yalnızca bunlara ihtiyacı olduğu varsayımı, oysaki çok daha fazlasına ihtiyacımız var. İnsan gelişimi gereği, çocuklar daha yükseğe tırmanmak, daha zorlayıcı, korkutucu deneyimler edinmek istiyor. Tipik oyun parkları ise bu imkânları tanımadığı gibi çocukların yaralanması, ebeveynler arası tartışma gibi sonuçlar ortaya çıkarıyor. Seyyar macera oyun parkları

ise çocukları serbest bırakır, çocuklar istediğini istediği şekilde inşa eder. Biz yetişkinlerin kaçırıldığı şey çocuklarımızın güvenimiz ve bu sebeple onları serbest bırakmayı. Bunun altında yatansa çocukların dışarıda tehlikeye bulaşacağına dönük içgüdülerimiz. Çocuklarımızın hangi üniversiteyi, mesleği seçeceğine karar verenin biz oluşumuz da aynı doğrultuda açığa çıkan bir sorun. Üniversitedeki bir arkadaşımın anne babasının üniversite hocasını arayıp çocuğunun neden "A+" almadığını sorduğunu hatırlıyorum ya da çocuğunun iş görüşmesine gidip işi talep eden ebeveynler biliyorum. Çocuklarımızı korumaya alışmış ebeveynler olarak onlara kendilerini nasıl koruyacaklarını öğretmeyi unuttuk. Bence değişmesi gereken şey bu!

Kentin her yerinde bulunan plastik oyun parkları yerine basit oyun alanları edinmek daha kolayken var olan şehir altyapısı ve harcamalar da düşünülerek, "Az çoktur" diyebilir miyiz?

Oyun çocuklar için çok kolay bir şey. Ne zaman ki yetişkin bakış açısıyla düzenlenmiş oyun alanlarında oynamaları istenirse oyun o zaman zorlaşır. Çocuklarla birlikte olmak, vakit geçirebilmek için onları korumak, onlara müdahale etmek gibi içgüdülerimizi susturmamız gerekir, ancak bizim için bu da her zaman çok kolay değildir, çünkü içgüdüleri dondurmak da yetişkinlikle ilgilidir. Oyun kuruculukta "yetişkinleştirme (adulteration)"³ olarak kullandığımız bir terim vardır; çocukla ilgili bir şeyi yetişkinlikle ilgili bir şeye dönüştürmek anlamına gelir. Biz yetişkinler bir şeyleri

kontrol etmeye çok alışık olduğumuz, bu da bir şeyleri değiştirmeye gücümüzün olduğu algısı yarattığı için "yetişkinleştirme" çok sıklıkla ve kolayca meydana gelir. Ancak çocukların oyununun çocuklara ait olduğunu kabul etmemiz gerekir. Parklara gelince, çocukların yalnızca salıncak ve kaydırığa, etrafta dolaşıp tırmanmaya ihtiyacı olduğu algısından kurtulup çevreyi keşfetmek, diğer çocuklarla iletişime geçmek, bir hikâye kurmak gibi pek çok farklı oyun türleri olduğunu da akıldan tutmamız gerekir. Diğer türlü, çocuklar, yapılandırılmış bu oyun alanlarında eğlenmeyince bizler daha büyük hayal kırıklıklarına uğramaya devam ederiz. Hâlihazırda ifade ettiğim şeyi yinelemem gerekirse; oyun parkları iyi yönetilemiyor, oyuncaklar temizlenmiyor, kırıldığında onarılmıyor, tamirat yerine söküp kaldırılıyor ve oyun tamamen sona eriyor. Eğer İstanbul'da oyun alanlarına bir yatırım yapılacaksa, bu insanlara yapılan bir yatırım olmalı. Her oyun alanına bir oyun kurucu kazandırsak, oyun alanları düzenli olarak gözlenip çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde değiştirilebilir. Eğer çocuklara gerekli bu imkânları tanımasak, o zaman o mühim keşif güçlerini kaybederiz.

Bu gücü kaybetmemek için ne yapabiliriz? Örneğin okullarda duvarları boyayan, yazılar yazan çocukları cezalandırmak ve bu sırada duvarı defalarca temizlemek yerine, onlara istedikleri gibi kullanabilecekleri bir duvar ya da zemin tesis edilmesi çok basit bir çözüm olmaz mı?

Elbette yeterli bir çözüm olacaktır. İzin verilmeyen bu duvar boyama aktivitesi, kendilerini ifade etmelerinin bir yöntemidir. Konu yeniden güven ve kontrole dönüyor; güvenilmediklerini ve kontrol edildiklerini hissedersen, izin verilmese dahi boyamaya devam edeceklerdir. Bu isyankâr duruşa hayır demek yerine farklı bir yol bulunup imkân sağlanmalı. Bu noktada değinmem gereken bir şey var: Doktora tezimde sosyal hareketler konusunu çalıştım ve Türkiye'de de uygulanabilecek ilginç bulgulara eriştim. Politika değişikliğinin üç taraf dâhil olunca mümkün olabileceği bulgusu bunlardan biri. İstanbul'da "HOP Seyyar Oyun Parkları" uygulaması gösteriyor ki belediye (İBB) ve oyun

savunucuları (Superpool) bu değişimi başlattı, şimdi üçüncü bir aktöre ihtiyaç var. Üçüncü aktör olarak halkı dâhil etmediğimiz sürece bir sosyal hareketlilik, yani kalıcı bir değişim sağlayamayız. Belediye çocukların oyun hakkına erişmesi için oyun kurucu eğitimlerine para ödüyor, bu konudaki kararlılığını büyük bir uzmanlıkla yürütüyor; ancak üçüncü aktörün halk olması için toplumun oyuna olan bakışını değiştirmemiz gerekiyor. Bunu sağlamanın bir yolu da HOP gibi açık oyun oturumlarına devam etmektir. Doktora tezimden öğrendiğim bir şey var: Kelimenin tam anlamıyla, seyyar oyun parkları, oyun oynamayı sevmeyen dünyaya karşı şiddet içermeyen bir protestodur. Oyun oynamak, bu farkı ve değişimi yaratmanın belki çok küçük ama en huzurlu, en barışçıl ve en güzel yolu gibi geliyor. Hepimiz daha fazla oyun oynarsak, dünyada daha az savaş ve çok daha fazla barış olacağına inanıyorum.

Yaklaşık iki yıllık pandemi krizi sonrası okulların açılması hem çocuklar hem de ebeveynlerin ruh sağlığı için iyileştirici bir etki sağladı. Serbest oyun alanları da özellikle çocukları rehabilite etmenin başka bir yoludur diyebilir miyiz?

Pandemi sürecinde herkes hayatta kalmaya çalıştı, çocuklar da bunu doktorculuk oynayarak, COVID-19 molekülü çizerek, ölüm kavramını keşfederek yaptılar. Olanlar kendilerine yeterince anlatılmadığı için, büyük

bir rekabet değeri bulunan oyunla bu dönemi anlamlandırmaya çalıştılar. Tüm bu süreçler sonrasında biz yetişkinler sosyal hayata uyum sağlamak zorlandık. Bu durum elbette çocuklar için de geçerliydi. Okula döndüklerinde düzeleceklerini, iyi olacaklarını varsaydık, ancak 18 aydır masada oturmaya, Zoom'da eğitim almaya alışmış çocuklar için durum hiç de sanıldığı gibi değildi. Aslında, şimdi eğitim metotlarını değiştirmenin tam zamanı, çünkü eğitim hiçbir zaman sandalye ve yetişkin masasına oturmaktan ibaret olmadı ve bence değişim için müfredatı daha fazla oyun eklemeliyiz. Pandeminin yetişkinlere fark ettirdiği diğer bir şeyse çocuklarının ne kadar yetenekli oldukları ve kendileri kadar şikâyetçi olmayıp süreci yönetmekte daha başarılı olduklarıydı. Yetişkinler aniden içine girdikleri "Maske tak, ellerini dezenfekte et!" gibi kurallar dünyasından şikâyet etmeye başladılar, ancak çocuklara sunulan hayatın talimatlar dünyasından ibaret olduğunu, "Neden?" sorusuna yer olmadığını düşünemediler bile. Çocuklarla birlikte oyun oynamaya zaman bulunamazken, evden çalışmaya başlandığında, "Gidip yukarıda ya da bahçede oynayabilir misin?" diyen ebeveynler çocukları "ihmal etmeyi" öğrendiler ve aslında oyuna böylelikle imkân sundular. Hepimizin dâhil olabileceği, doğayı deneyimleyebileceği oyun alanlarına erişmenin yollarını bulmalı. Umarım oyunda büyük değişiklikler yapabilmek için küçük adımlar atabiliriz.

Fotoğraflar Pinar Gedikazer

Oyunun yalnızca çocuklar için değil, toplumun tamamı için faydalı olduğunu konuştuk. Olaylara daha maddi açıdan bakmaya alışmış yetişkinler için oyunun faydasını nasıl daha görünür hâle getirebiliriz?

Öncelikle bu faydaları izlemenin gerçek bir yolu yok; bu faydalar ancak bir çocuğun 15 yıllık gelişimi takip edilerek görülebilir. Fakat benim asıl altını çizmek istediğim şey oyun oynamaktan yoksun çok fazla çocuk olduğu. Bu çocuklara oyun oynamadıklarında neler olduğunu görmek için ilginç bir çalışma var: Hocam Romanya'da bir hastanede yatan 1 ile 10 yaş arasında bazı çocuklar buldu. AIDS hastası oldukları düşünülerek tek bir odaya yerleştirilen bu çocuklar, yetişkinler tarafından görmezden gelinen, günde bir kez beslenen, kıyafetleri günde bir kez değiştirilen çocuklardı. Hükümetin düşmesinden sonra fark edilen ve oyun oynamalarına izin verilen bu çocuklar, gördükleri sevgiye karşılık verdiler, evlat edinildiler ve şimdilerde hâlâ biraz travmalı olmakla birlikte oldukça mutlu biçimde toplumla birlikte yaşıyorlar. Bu üzücü hikâyenin mesajı şu: Çocukların oynamasına izin vermezsek gelişemezler, hayatta ihtiyacımız olduğunu düşündüğümüz yetişkinler olamazlar. Oyun savunucusu bizlerin oyun ve faydaları hakkında daha fazla eğitim alması ve özgüvenli biçimde yetişkinlerle konuşması gerekir. Ayrıca, Türkçe dilinde de bir oyun literatürünün geliştirilmesi gerekir ki bu ortak dil bizlere oyunu konuşmayı sağlasın.

Ergenler toplum tarafından ne çocuk ne de yetişkin olarak görülüyorlar, bir nevi kaybolmuş durumdadır. Oyun alanlarının tasarımı söz konusu olduğunda da ergen çocukların en çok unutulmuş grup olduğunu söylemek yanlış olmaz diyebilir miyiz?

Aslında konsept aynı; bireylerin bir yerde bulunmalarına “izin vermek” ve toplum tarafından yargılanmamaları için “yer açmak”. Herkes için güvenli alanlar yapmalıyız. “Kenti, kentin en küçüklerini hesaba katarak planlarsak, en yaşlısı için de işlevsel olur” fikri ergen çocuklar için de geçerli. Onların varlığı göz önünde bulundurularak planlanacak şehir herkesin işini görür.

O yüzden diyorum ki bu, yalnızca kenti renklendirmek değil, her şeyden daha zor ama daha önemli olanı yapıp “tavırları değiştirmek” ve “izin vermektir”.

Son sözler için söylemeliyim ki daha birkaç gündür Türkiye'deyim ve diğer ülkelerde olmayan bir şey dikkatimi çekti: Eğer gerçekten yapmak istediğiniz bir şey bulduysanız, onu yapmanın bir yolunu da mutlaka buluyorsunuz. Ben de burada çocukları oyuna eriştirmenin tamamen mümkün olduğunu biliyorum. Hislerim burada bir şeylerin değiştiği yönünde ve ben bir şekilde bu işin içinde olmaktan çok mutluluk duyuyorum.

HOP Nedir?

HOP Seyyar Oyun Parkı, herhangi bir yeri deneysel oyunlara açık, tanımları konmamış bir oyun alanına dönüştürür. Bu yer bir orman kenarı, bir saha, küçük bir yeşillik, bir sokak ya da kapalı bir alan olabilir. Süreli bir aktivite olduğu için, kolay taşınabilir, kolay bulunabilir ve ucuza temin edilebilir malzemelerle kurulması esastır. Örneğin: karton kutular, kumaş parçaları, bantlar, ipler gibi basit ve dönüştürülmüş malzemeler kullanılabilir. Küçük çocuklar bu malzemelerle kendi istekleri doğrultusunda maceraperest denemeler yaparlar.

Çadır, kule, tünel gibi kendi oyun elemanlarını oluştururlar. Bu tür sembolik oyunlar, özellikle bebeklerin gelişimleri için son derece önemlidir. 2021 yılında eğitime yönelik yapılan ilk etkinliklerden sonra yaygınlaştırma hedefiyle, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ve Park, Bahçeler ve Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı iş birliğinde ve İstanbul Planlama Ajansı koordinatörlüğünde iki aylık periyotlarla pilot uygulamalar yapılmaya başlandı. Temmuz-Ağustos aylarında 5 ilçe ve 25 mahallede başlayan HOP'lar, Eylül ayı itibarıyla ikinci pilot dönemdedir.

Notlar

- 1 Loose Parts: Çocukların adapte edebileceği, hareket ettirebileceği, tasarlayabileceği ve birçok farklı şekle dönüştürebileceği yapılandırılmamış, açık uçlu oyun materyalleri.
- 2 Benign Neglect: Kişinin uğraşmaktan sorumlu tutulduğu, genellikle hassas veya istenmeyen bir durumu görmezden gelme tutumu veya politikası.
- 3 Adulteration: Yetişkinleştirme: çocukla ilgili bir şeyi yetişkinlikle ilgili bir şeye dönüştürerek yön vermek.

Fotoğraflar Pınar Ceditkozer